

SPIS TREŚCI

Notatki autora dotyczące dzieła „O wojnie”	5
Przedmowa autora	11

Księga pierwsza

O NATURZE WOJNY

Rozdział pierwszy. Co to jest wojna?	15
1. Wstęp	15
2. Określenie pojęcia	15
3. Użycie siły aż do ostateczności	16
4. Celem jest obehwładnienie wroga	17
5. Krańcowe napięcie sił	18
6. Modyfikacje wywołane przez rzeczywistość	19
7. Wojna nie jest nigdy aktem odosobnionym	20
8. Wojna nie składa się z jednego tylko krótkotrwałego uderzenia	20
9. Wynik wojny nie jest nigdy bezwzględny	22
10. Prawdopodobieństwa rzeczywistości zastępują krańcowość i bezwzględność pojęć	22
11. Cel polityczny występuje ponownie	22
12. Nie wyjaśnia to jednak zastoju w działaniach wojennych	24
13. Jedna tylko przyczyna może wstrzymać działania wojenne, i to, jak się zdaje, spowodowana zawsze przez jedną ze stron walczących	25
14. Działania wojenne osiągałyby przez to ciągłość doprowadzającą je znowu do ostateczności	26
15. Wysuwa się w ten sposób zasadę biegunowych przeciwieństw	26
16. Natarcie i obrona są to rzeczy różnego rodzaju i nierównej siły; zasady biegunowości przeciwieństw nie da się więc do nich zastosować	27
17. Działanie zasady biegunowości przeciwieństw częstokroć bywa niweczone przez przewagę obrony nad natarciem i tym się tłumaczy zastój w działaniach wojennych	27
18. Druga przyczyna polega na niedokładnym pojmowaniu położenia	28
19. Często zdarzające się okresy zastoju w działaniach wojennych oddalają wojnę jeszcze bardziej od zasady bezwzględnej i czynią ją w jeszcze większym stopniu rachunkiem prawdopodobieństwa	29
20. Brakuje zatem jeszcze tylko przypadku, aby upodobnić wojnę do gry, a właśnie w przypadku wojna bardzo obfituje	29

21. Wojna staje się grą zarówno przez swój charakter obiektywny, jak i subiektywny	29
22. Duchowi ludzkiemu odpowiada to na ogół najbardziej	30
23. Wojna jest jednak zawsze poważnym środkiem do poważnego celu. Bliższe jej określenie	31
24. Wojna jest tylko dalszym ciągiem polityki prowadzonej innymi środkami	32
25. Różnorodność wojen	32
26. Każdą wojnę można uważać za działanie polityczne	33
27. Pogląd powyższy pozwala w wyniku zrozumieć historię wojen i ugruntować podstawy teorii	33
28. Wyniki dla teorii	34
<i>Rozdział drugi. Cele i środki wojny . . . . .</i>	36
<i>Rozdział trzeci. Geniusz wojenny . . . . .</i>	51
<i>Rozdział czwarty. O niebezpieczeństwie na wojnie . . . . .</i>	70
<i>Rozdział piąty. Wysiłek fizyczny na wojnie . . . . .</i>	72
<i>Rozdział szósty. Wiadomości podczas wojny . . . . .</i>	74
<i>Rozdział siódmy. Tarcie na wojnie . . . . .</i>	76
<i>Rozdział ósmy. Uwagi końcowe do księgi pierwszej . . . . .</i>	79

Księga druga

TEORIA WOJNY

<i>Rozdział pierwszy. Podział sztuki wojennej . . . . .</i>	83
<i>Rozdział drugi. Teoria wojny . . . . .</i>	91
1. Początkowo przez „sztukę wojenną” rozumiano tylko przygotowanie sił zbrojnych	91
2. Wojna przejawia się najwcześniej w sztuce oblężniczej	91
3. Następnie pojawiła się taktyka	92
4. Właściwe prowadzenie wojny przejawiało się tylko czasami i to jakby ukradkiem	92
5. Rozważania wydarzeń wojennych wywołały potrzebę teorii	92
6. Dążenie do stworzenia nauki pozytywnej	93
7. Ograniczenie teorii do przedmiotów materialnych	93
8. Przewaga liczebna	93
9. Zaopatrzenie wojska	93
10. Baza	94
11. Linie wewnętrzne	94
12. Wszystkie te próby należy odrzucić	94
13. Wyluczają one geniusz z reguły ogólnej	95
14. Trudności teorii od chwili zajęcia się wielkościami duchowymi	95
15. Na wojnie nie wolno wykluczać wielkości duchowych	96
16. Główna trudność teorii prowadzenia wojny	96
17. Pierwsza właściwość: siły i wpływy duchowe	97
18. Wpływ niebezpieczeństwa	97
19. Zakres wpływu wywieranego przez niebezpieczeństwo	98
20. Inne siły uczucia	98
21. Właściwości umysłu	99
22. Z różnaitości indywidualności duchowych wypływa różnaitość dróg wiodących do celu	99
23. Właściwość druga: żywa reakcja	99
24. Właściwość trzecia: niepewność wszelkich danych	100
25. Nauka pozytywna jest niemożliwa	100

26. Wyjścia umożliwiające teorię	100
27. Teoria powinna być rozważaniem, a nie doktryną	101
28. Ten punkt widzenia umożliwia istnienie teorii i usuwa jej sprzeczność z praktyką	102
29. Teoria rozważa więc istotę celów i środków. Cele i środki w taktyce	103
30. Okoliczności towarzyszące zawsze użyciu środków	103
31. Teren	103
32. Pora dnia	104
33. Pogoda	104
34. Cele i środki strategii	104
35. Okoliczności towarzyszące użyciu tych środków	104
36. Okoliczności wytwarzają nowe środki	104
37. Strategia poznaje te środki i cele tylko z doświadczenia	105
38. Jak daleko należy zejść w analizie środków	105
39. Wielkie uproszczenie wiedzy	106
40. Uproszczenie to wyjaśnia szybki rozwój talentu wielkiego wodza oraz dlaczego wódz nie jest uczonym	106
41. Dawniejsza sprzeczność	107
42. Odmawiano z tego powodu pożytku wszelkiej wiedzy i przypisywano wszystko wrodzonym zdolnościom	107
43. Wiedza musi odpowiadać stanowisku	108
44. Wiedza na wojnie jest bardzo prosta, lecz nie jest zarazem zbyt łatwa	108
45. Jaka powinna być ta wiedza	108
46. Wiedza musi się stać umiejętnością	109
<i>Rozdział trzeci. Sztuka wojenna czy nauka wojenna . . . . .</i>	111
1. W mowie potocznej jeszcze się to nie ustaliło	111
2. Trudność oddzielenia poznania od oceny	112
3. Wojna jest aktem stosunków pomiędzy ludźmi	112
4. Różnica	113
<i>Rozdział czwarty. Metodyzm . . . . .</i>	114
<i>Rozdział piąty. Krytyka . . . . .</i>	120

Księga trzecia

O STRATEGII W OGÓLNOŚCI

<i>Rozdział pierwszy. Strategia . . . . .</i>	143
1. Bitwy możliwe należy ze względu na ich skutki uważać za rzeczywiste	148
2. Podwójny cel bitwy	149
3. Przykład	149
4. Patrząc na tę sprawę inaczej, nadaje się i innym rzeczom wartość fałszywą	150
<i>Rozdział drugi. Elementy strategii . . . . .</i>	151
<i>Rozdział trzeci. Wielkości moralne . . . . .</i>	153
<i>Rozdział czwarty. Główne siły moralne . . . . .</i>	155
<i>Rozdział piąty. Cnota wojskowa . . . . .</i>	157
<i>Rozdział szósty. Odwaga . . . . .</i>	162
<i>Rozdział siódmy. Wytrwałość . . . . .</i>	167
<i>Rozdział ósmy. Przewaga liczebna . . . . .</i>	169
<i>Rozdział dziewiąty. Zaskoczenie . . . . .</i>	174
<i>Rozdział dziesiąty. Podstęp . . . . .</i>	179
<i>Rozdział jedenasty. Skupienie sił w przestrzeni . . . . .</i>	182

<i>Rozdział dwunasty.</i> Połączenie sił w czasie	183
<i>Rozdział trzynasty.</i> Odwód strategiczny	190
<i>Rozdział czternasty.</i> Ekonomia sił	193
<i>Rozdział piętnasty.</i> Czynniki geometryczne, tzn. przestrzenne	194
<i>Rozdział szesnasty.</i> O zastoju w akcji wojennej	196
<i>Rozdział siedemnasty.</i> Charakter wojny dzisiejszej	201
<i>Rozdział osiemnasty.</i> Napięcie i spokój	203

Księga czwarta

BITWA

<i>Rozdział pierwszy.</i> Uwagi ogólne	209
<i>Rozdział drugi.</i> Charakter bitwy dzisiejszej	210
<i>Rozdział trzeci.</i> O bitwie w ogóle	212
<i>Rozdział czwarty.</i> O bitwie w ogóle (Ciąg dalszy)	217
<i>Rozdział piąty.</i> Znaczenie bitwy	225
<i>Rozdział szósty.</i> Długotrwałość bitwy	228
<i>Rozdział siódmy.</i> Rozstrzygnięcie bitwy	230
<i>Rozdział ósmy.</i> Obustronna decyzja stoczenia bitwy	237
<i>Rozdział dziewiąty.</i> Bitwa walna. Rozstrzygnięcie bitwy	240
<i>Rozdział dziesiąty.</i> Bitwa walna (Ciąg dalszy). Wpływ zwycięstwa	246
<i>Rozdział jedenasty.</i> Bitwa walna. (Ciąg dalszy). Wykorzystanie bitwy	252
<i>Rozdział dwunasty.</i> Strategiczne środki wykorzystania zwycięstwa	258
<i>Rozdział trzynasty.</i> Odwrót po bitwie przegranej	268
<i>Rozdział czternasty.</i> Bój nocny	271

Księga piąta

SIŁY ZBROJNE

<i>Rozdział pierwszy.</i> Uwagi ogólne	279
<i>Rozdział drugi.</i> Teatr działań wojennych, armia, kampania	280
1. Teatr działań wojennych	280
2. Armia	281
3. Kampania	281
<i>Rozdział trzeci.</i> Stosunek sił	283
<i>Rozdział czwarty.</i> Stosunek rodzajów broni	286
<i>Rozdział piąty.</i> Baza operacyjna	296
<i>Rozdział szósty.</i> Linie połączeń	301
<i>Rozdział siódmy.</i> Teren	305
<i>Rozdział ósmy.</i> Teren dominujący	310

